13.7 Дисциплінарна відповідальність судді, прокурора та адвоката. Підстави та порядок застосування дисциплінарних стягнень

Дисциплінарна відповідальність правників є одним із ключових механізмів забезпечення належного функціонування системи правосуддя та підтримання довіри суспільства до юридичної професії. Її метою є забезпечення дотримання професійних стандартів, вимог законодавства та правил професійної етики. Дисциплінарна відповідальність застосовується у випадках порушення службових обов'язків, професійної етики або інших вимог, встановлених законом.

У правовій системі України дисциплінарна відповідальність правників регулюється спеціальним законодавством, зокрема:

- **Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;**
- **Законом України «Про прокуратуру»;**
- **Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;**
- **актами професійної етики (Кодекс суддівської етики, Кодекс професійної етики прокурорів, Правила адвокатської етики).**

1. Дисциплінарна відповідальність суддів

Дисциплінарна відповідальність суддів регулюється Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (2016). Органом, який здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, є Вища рада правосуддя (ВРП).

Підстави дисциплінарної відповідальності судді

Згідно зі **статтею 106 Закону «Про судоустрій і статус суддів»**, суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку.

До таких проступків належать, зокрема:

1. Істотне порушення норм процесуального права під час здійснення правосуддя.
2. Безпідставне затягування розгляду справи.
3. Невжиття заходів щодо розгляду справи у розумні строки.
4. Неналежна поведінка судді, що підриває авторитет правосуддя.
5. Порушення вимог щодо несумісності.
6. Невиконання обов'язку подати декларацію або подання недостовірних відомостей.
7. Втручання у здійснення правосуддя іншими суддями.

Окремою підставою є поведінка судді, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя.

Дисциплінарні стягнення щодо суддів

Відповідно до **статті 109 Закону**, до судді можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення:

1. попередження;
2. догана;
3. сувора догана;
4. подання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
5. переведення до суду нижчого рівня;
6. подання про звільнення судді з посади.

Порядок дисциплінарного провадження

Дисциплінарне провадження щодо судді включає кілька стадій:

1. подання дисциплінарної скарги;
2. попередня перевірка;
3. відкриття дисциплінарної справи;
4. розгляд дисциплінарної справи дисциплінарною палатою Вищої ради правосуддя;
5. ухвалення рішення.

Скаргу на суддю можуть подати будь-які фізичні або юридичні особи.

2. Дисциплінарна відповідальність прокурорів

Дисциплінарна відповідальність прокурорів регулюється Законом України «Про прокуратуру».

Органом, який здійснює дисциплінарні провадження щодо прокурорів, є Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів (КДКП).

Підстави дисциплінарної відповідальності прокурора

Відповідно до **статті 43 Закону «Про прокуратуру»**, прокурор може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за:

1. невиконання або неналежне виконання службових обов’язків;
2. порушення правил прокурорської етики;
3. розголошення таємниці, що охороняється законом;
4. втручання у діяльність інших прокурорів або суддів;
5. вчинення дій, що порочать звання прокурора;

6. порушення вимог щодо несумісності або конфлікту інтересів.

Види дисциплінарних стягнень

Відповідно до **статті 49 Закону «Про прокуратуру»**, до прокурорів можуть застосовуватися такі дисциплінарні стягнення:

1. догана;
2. заборона на строк до одного року на переведення на вищу посаду;
3. звільнення з посади прокурора.

Порядок дисциплінарного провадження

Процедура включає:

1. подання дисциплінарної скарги;
2. перевірку скарги;
3. відкриття дисциплінарного провадження;
4. розгляд справи Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів;
5. ухвалення рішення.

3. Дисциплінарна відповідальність адвокатів

Дисциплінарна відповідальність адвокатів регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики, а також актами органів адвокатського самоврядування (Національної асоціації адвокатів України).

Основним органом, який розглядає дисциплінарні справи щодо адвокатів, є кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури (КДКА) відповідного регіону.

Відповідно до частини 1 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення дисциплінарного проступку.

До дисциплінарних проступків адвоката належать:

1. Порушення вимог щодо несумісності адвокатської діяльності.
2. Порушення присяги адвоката України.
3. Порушення Правил адвокатської етики.
4. Розголошення адвокатської таємниці або дії, що призвели до її розголошення.
5. Невиконання або неналежне виконання професійних обов’язків.
6. Невиконання рішень органів адвокатського самоврядування.

7. Порушення інших обов’язків адвоката, встановлених законом.

Особливе значення у дисциплінарній практиці має порушення основних принципів адвокатської етики, які визначені у Правилах адвокатської етики. До таких принципів належать:

- незалежність адвокатської діяльності;
- законність;
- пріоритет інтересів клієнта;
- конфіденційність;
- недопущення конфлікту інтересів;
- компетентність і добросовісність;
- чесність і бездоганна репутація;
- повага до адвокатської професії.

Порушення цих принципів розглядається як дисциплінарний проступок і може бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Види дисциплінарних стягнень щодо адвокатів

Відповідно до статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до адвоката можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення:

1. попередження;
2. зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
3. позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Вибір виду дисциплінарного стягнення залежить від:

- тяжкості порушення;
- наслідків для клієнта;
- наявності повторних порушень;
- поведінки адвоката після вчинення проступку.

Строк притягнення до дисциплінарної відповідальності

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом одного року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Якщо цей строк минув, дисциплінарне провадження не може бути розпочате.

Порядок дисциплінарного провадження щодо адвоката

Дисциплінарна процедура включає кілька основних стадій.

1. Подання дисциплінарної скарги

Право звернутися зі скаргою мають:

- клієнти адвоката;
- інші адвокати;
- органи державної влади;
- будь-які особи, яким відомі факти можливого порушення адвокатом професійних обов'язків.

Скарга подається до КДКА регіону за адресою робочого місця адвоката, зазначеною у Єдиному реєстрі адвокатів України.

2. Попередня перевірка скарги

На цьому етапі з'ясовується:

- чи містить скарга відомості про можливий дисциплінарний проступок;
- чи належить справа до компетенції КДКА.

3. Відкриття дисциплінарної справи

Якщо скарга містить достатні підстави, дисциплінарна палата КДКА відкриває дисциплінарне провадження.

4. Розгляд дисциплінарної справи

Під час розгляду справи:

- досліджуються докази;
- заслуховуються пояснення адвоката;
- перевіряється наявність дисциплінарного проступку.

Важливою гарантією є презумпція невинуватості адвоката у дисциплінарному провадженні. Вина адвоката повинна бути доведена, а всі сумніви тлумачаться на його користь.

5. Прийняття рішення

За результатами розгляду КДКА може:

- закрити дисциплінарну справу;

- застосувати дисциплінарне стягнення.

Оскарження дисциплінарного рішення

Рішення КДКА може бути оскаржене:

1. до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (ВКДКА);
2. до адміністративного суду.

4. Спільні принципи дисциплінарної відповідальності правників

Незважаючи на відмінності у процедурах, дисциплінарна відповідальність суддів, прокурорів і адвокатів ґрунтується на спільних принципах:

1. законність – застосування відповідальності лише на підставі закону;
2. справедливість і пропорційність – дисциплінарне стягнення повинно відповідати тяжкості проступку;
3. незалежність дисциплінарного органу;
4. право на захист – особа має право на участь у дисциплінарному провадженні;
5. можливість оскарження дисциплінарного рішення.

Висновок

Дисциплінарна відповідальність суддів, прокурорів та адвокатів є важливим інструментом забезпечення професійної доброчесності правничої діяльності. Вона спрямована на підтримання високих стандартів професійної поведінки, дотримання вимог законодавства та зміцнення довіри суспільства до правосуддя.